یادداشت

مسکن و تورم پیش‌رو

ادامه از صفحه اول

آنان بدون توجه به نقش تعیین‌کننده تقاضای سفته‌بازانه در بازار مسکن، فقط تلاش کرده‌اند اصلاحات و تغییرات مختصری در این حوزه اعمال کنند که در بیشتر موارد به‌جای آنکه کمکی به نیازمندان واقعی مسکن بکند، فقط دلالان و سفته‌بازان را فربه‌تر کرده است.

تصویب و ابلاغ قانون ساماندهی بازار زمین، مسکن و اجاره‌بها هرچند با سال‌ها تأخیر اتفاق افتاد و هرچند فقط بخش کوچکی از انتظارات را برآورده کرد، می‌توانست نقطه آغازین خوبی برای مداخله هوشمندانه در بازار مسکن باشد. اما بی‌عملی و کم‌تحرکی متولیان امر به این باور عمومی دامن زد که مانند انبوه متون قانونی از قانون اساسی گرفته تا قوانین دیگر، اراده‌ای برای اجرا یا بررسی موارد ضعف و قوت و درنهایت اصلاح این قانون هم وجود ندارد.

مشکل اصلی بخش مسکن حضور تقاضای قدرتمند سفته‌بازها در بازار است. براساس آمار موجود در فاصله سال‌های ۱۳۵۵ تا ۱۳۶۵ سهم تقاضای سفته‌بازانه مسکن در شهر تهران ۲۲ درصد بوده و در فاصله سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۰ این مقدار به ۷۵ درصد رسیده است. به بیان دیگر، دلالان و سفته‌بازان که واحدهای مسکونی را با هدف اجاره‌دادن خریداری می‌کنند، به دلیل برخورداربودن از قدرت خرید بالا، عملا نیازمندان واقعی مسکن را از بازار اخراج کرده‌اند. درنتیجه نیازمندان واقعی دیگر دارایی نقدی کافی برای خرید مسکن ندارند و فقط می‌توانند در بهترین حالت مستأجر همان واحد مسکونی باشند که هم قصد و هم استحقاق خریدش را داشتند.

نکته تأمل‌برانگیزی که از تجزیه‌وتحلیل هزینه‌های ساخت مسکن می‌توان دریافت، این است که سهم هزینه زمین در کل قیمت تمام‌شده سال به سال افزایش یافته است. به بیان دیگر هرچند هزینه ساخت شامل دستمزد و قیمت مصالح و دیگر خدمات معمولا متناسب با تورم سالانه افزایش دارند، اما محدودبودن زمین شهری مناسب برای ساخت و قدرت چانه‌زنی بالای مالکان موجب شده سهم این عامل در مقایسه با بقیه هزینه‌ها افزایش داشته باشد.

درسی که از این واقعیت باید آموخت، این است که اعمال هر سیاستی در حوزه مسکن از نوع افزایش سقف وام مسکن، واگذاری زمین در حاشیه شهرها، تشویق ساخت‌وساز در بافت فرسوده و بازنگری در سیاست بلندمرتبه‌سازی راه چاره نیست؛ زیرا همه آنها مالکان زمین و دلالان را فربه‌تر می‌کند، بلکه دولت باید با محدودکردن تقاضای سفته‌بازانه و اعمال محدودیت برای مالکیت زمین و مستغلات به‌ویژه در شهرهای بزرگ، رشد مصنوعی قیمت زمین را متوقف و حتی روند آن را معکوس کند.

دولت با سیاستی هوشمندانه می‌تواند این پیام را به مالکان مستغلات برساند که دوران کسب سود سرشار از محل تملک املاک مازاد بر نیاز به سر آمده و آنان باید هرچه زودتر دارایی خود را به حوزه دیگری برای سرمایه‌گذاری منتقل کنند. البته ناگفته پیداست که دولت می‌تواند با اجرای تمهیداتی این نقدینگی آزادشده از بازار مستغلات را به سمت بخش مولد اقتصاد هدایت کند.

اجرای چنین سیاستی البته اگر قدرتمندان برخوردار از سود سرشار بازار مسکن اجازه بدهند، می‌تواند یکی از چند موتور قدرتمند تورم دورقمی در کشور را به‌تدریج و برای همیشه خاموش کند. امید است که مسئولان با بازگشت به واقع‌بینی هرچه سریع‌تر به اصلاح مسیر سیاست‌گذاری در بخش مسکن اقدام کنند، تا موج تورمی تازنده سال آینده قبل از شکل‌گیری و شروع تاخت‌وتاز متوقف بشود.

بازی بزرگ شاید آغاز شده باشد!

ادامه از صفحه اول

برای فهم اهمیت این نامه باید در نظر داشت که اگرچه عنوان اوجالان، رهبر «حزب کارگران کردستان» (پ‌ک‌ک) است، اما فراتر از این حزب، اعتبار او قابل مقایسه با هیچ رهبر کرد دیگری در میان کردها نیست. اوجالان در نامه‌اش دیدگاهی فراتر از یک صلح برای حقوق کردها را طرح می‌کند. او از این منظر آغاز می‌کند: «نیاز به یک جامعه دموکراتیک اجتناب‌ناپذیر است». نتیجه این نگاه، آن است که «تنها از طریق یک جامعه دموکراتیک و فضای سیاسی آزاد می‌توان به احترام به هویت‌ها، آزادی بیان و سازمان‌دهی دموکراتیک گروه‌های مختلف جامعه دست یافت» و «در مسیر تحقق یک نظام سیاسی پایدار، هیچ جایگزینی برای دموکراسی وجود ندارد». به این ترتیب، او برنامه نهایی‌اش را اعلام می‌کند: «خواهان زمین‌گذاشتن سلاح هستم و مسئولیت تاریخی این درخواست را بر عهده می‌گیرم... این کار به‌صورت داوطلبانه انجام می‌شود. پ‌ک‌ک باید کنگره خود را تشکیل دهد و تصمیم بگیرد». به این ترتیب، اوجالان با یک مسئولیت‌پذیری تاریخی، پا در راه و برنامه‌ای گذاشته است که می‌تواند به بزرگ‌ترین موفقیت‌ها یا شکست‌ها ختم شود.

امکان یک بازی برد-برد

اوجالان و احتمالا هاکان فیدان برنامه بزرگی را آغاز کرده‌اند. برنامه بزرگی که می‌تواند تبدیل به نقطه‌ای بی‌بازگشت برای منطقه شود. این بازی برد-برد، شاید اکنون احتمال کمی داشته باشد، اما احتمال دارد به‌صورت زیر اجرا شود. برنامه‌ای در گام‌های زیر:

۱. گام اول: موافقت مشروط رهبران پ‌ک‌ک

احتمالا در گام نخست، رهبران پ‌ک‌ک با پیام اوجالان موافقت می‌کنند، اما مشروط بر آنکه اوجالان آزاد شود و بتواند رهبری این گذار را بر عهده گیرد. کمااینکه اخبار غیررسمی نیز حاکی از آن است.

۲. گام دوم: بازی داخلی دولت ترکیه

دولت ترکیه نیز به صورت متقابل و مشروط وارد این همراهی می‌شود و موافقت می‌کند تا با شروطی از جمله زمین‌گذاشتن اسلحه توسط پ‌ک‌ک به صورت متقابل اوجالان را به طور محدود آزاد کند.

۳. گام سوم: انحلال پ‌ک‌ک و تشکیل حزب جدید

کنگره حزب پ‌ک‌ک تشکیل می‌شود، این حزب اعلام انحلال می‌کند و گروهی از رهبران آنها مسئولیت نگارش حزب جدید را بر عهده می‌گیرند. حزب جدید با نام جدیدی تشکیل می‌شود. در این میان، ممکن است برخی از رهبران قدیمی و نیروهای پ‌ک‌ک مصونیت بگیرند و برخی دیگر محکوم شوند.

۴. گام چهارم: حرکت ترکیه به سمت نظم بازتر

دولت ترکیه اجازه تشکیل این حزب جدید درخواست‌شده را بنا بر شرایطی می‌دهد؛ از جمله شرایط برابر عضویت، فارغ از نژاد. این امر یک زلزله سیاسی در این کشور خواهد بود و طرفداران دولت را به میزان درخور توجهی بالا خواهد برد، غیر از اینکه می‌تواند سرعت توسعه آنان را شتاب ببخشد. این تصمیم نوعی از بازترکردن نظم دسترسی است و به صورت مشخص می‌توان آن را گامی بزرگ به سمت توسعه دانست.

۵. گام پنجم: گام بزرگ بازی بین‌المللی ترکیه

ترکیه در سوریه دچار یک دوگانگی راهبردی شده است. از یک سو حکومت جدید سوریه و ترکیه متحدان استراتژیک همدیگر هستند و از سوی دیگر این دو متحد، به دلیل سوابق پیشین گروه «تحریرالشام» نتوانسته‌اند نظر مثبت اروپایی‌ها و آمریکایی‌ها را برای همراهی در ساخت سوریه دریافت کنند. هر دو نیز خوب می‌دانند که بدون بهبود وضعیت اقتصادی و آغاز مسیر توسعه، دولت‌شان عمر بسیار کوتاهی خواهد داشت و دوباره تروریسم و گروه‌های مسلح از گوشه‌گوشه کشور سر برخواهند آورد. باید به آن افزود که ترکیه تصور می‌کند اگر سرمایه عرب‌های حاشیه خلیج فارس وارد سوریه شود، ممکن است از نفوذش در سوریه نیز کاسته شود. حجم سرمایه‌گذاری مورد نیاز سوریه و دلایلی از جنس دلیل پیشین، نیاز به همراهی اروپایی‌ها و آمریکایی‌ها را در مسئله سوریه برای ترکیه ضروری می‌کند.

پس این برنامه، راهی برای خروج مشکل ترکیه در زمین سوریه نیز هست؛ شاید اصلی‌ترین راهش.

اما این تنها دلیل نیست. کردهای سوریه نیز نقطه ضعف دیگری در دولت سوریه هستند. هنوز سرنوشت کردها در سوریه مشخص نیست و جامعه جهانی در این خصوص نگران است. از سوی دیگر، بخش عمده‌ای از کردهای پ‌ک‌ک در سوریه حضور دارند و این امر هم نگرانی ترکیه را افزایش می‌دهد. به‌ویژه آنکه گروه‌های مسلحی که اکنون در سوریه شانسی برای جنگیدن ندارند، ممکن است سر از گروه‌های مسلح کُرد درآورند و بخشی از مسئله درگیری کردها با دولت ترکیه شوند. پس این برنامه آسوده‌کردن خیال ترکیه در سوریه نیز هست. در سوی دیگر نیز اکنون ترامپ بر صندلی ریاست‌جمهوری نشسته است. رفتار او در جنگ روسیه-اوکراین به ترکیه ثابت کرده است که ترامپ همراه این برنامه خواهد بود. سیاست ترامپ کاملا مشخص است؛ او ایجاد صلح به همراه توسعه را بر حل عادلانه و دموکراتیک هر مسئله‌ای ترجیح می‌دهد. یک سیاست عمل‌گرایانه و قابل اجرا در کوتاه‌مدت مهم‌ترین ویژگی‌های مد نظر اوست. پس این برنامه به صورت تضمین‌شده، همراهی آمریکا را خواهد داشت، غیر از آنکه ترکیه را در همین ابتدای دولت ترامپ، وارد بازی بزرگ‌تری می‌کند. ترکیه برای حل مسئله منطقه به واسطه سوریه اهمیتی دوچندان می‌یابد و به این ترتیب کارت نشستن بر سر میز تصمیم‌گیری‌ها را دریافت می‌کند.

این بازی یک برنده دیگر هم دارد؛ اروپا. هم روایت ماندلا و هم حل مسئله کردهای سوریه برای اروپاییان بسیار مهم است. برای دولت جدید آلمان نیز فرصتی است تا هم رهبری اروپایی را در یک مسئله جهانی بر عهده بگیرد و هم فرصت سرمایه‌گذاری خارجی را افزایش می‌دهد؛ امتیازی که این روزها نه‌فقط سوریه‌ای‌ها، بلکه آلمانی‌ها نیز در جست‌وجوی آن هستند. این سرمایه‌گذاری خارجی با همراهی ترکیه است. ترکیه‌ای که بالاترین نرخ مهاجران آلمان را دارد و در همان حال، مسئله مهاجران اصلی‌ترین مسئله این روزهای آلمان و انتخابات ۲۰۲۵ این کشور بود.

اما با آرام‌شدن سوریه، بازی بزرگ‌تر رخ می‌دهد. مسیر زمینی انرژی از خاورمیانه به اروپا تقریبا تکمیل می‌شود؛ مسیر بدیلی برای خط انرژی نورداستریم. نورداستریم که خط لوله انرژی از روسیه به اروپا و آلمان بود، به واسطه جنگ اوکراین قطع شد. اروپا بدون انرژی اگرچه توانست به واسطه توسعه فناوری‌های انرژی‌های تجدیدپذیر دوام بیاورد، اما بابت آن هزینه بالایی نیز داد. هزینه‌ای که نتیجه‌اش محدودشدن رشد اقتصادی و رکود در کشورهای اصلی مانند آلمان و فرانسه و ایتالیا بوده است. به این ترتیب، یک خط لوله جدید یعنی ایجاد یک پایداری بالاتر برای تأمین انرژی این کشورها و بالارفتن امنیت انرژی این کشورها. از سوی دیگر و از منظر اقتصادی نیز خط لوله موازی به معنای هزینه پایین‌تر به دلیل رقابتی‌بودن عرضه است.

در این مقطع خاص، در دولت جدید آلمان نیز سبزها قدرت سابق خود را از دست داده‌اند. به این ترتیب و با حضور یک دولت راست میانه و محافظه‌کار، شانس این برنامه نیز افزایش می‌یابد و انگیزه انرژی نیز می‌تواند شیرینی اضافی باشد.

به این ترتیب، زمین سوریه یک هدیه برای اروپا و به‌ویژه آلمان نیز هست.

یک نکته

اهمیت بازسازی سناریوی ماندلا آن است که این برنامه را محتمل‌تر می‌کند. در دهه ۱۹۹۰ یک بار جهان با ماندلا و تغییر او همراه و همدل شد و نتیجه بسیار خوب آن را هم دید. آفریقای جنوبی که به‌شدت مستعد یک جنگ داخلی خشونت‌ورزانه بود که البته سرمایه سرمایه‌گذاران آمریکایی-اروپایی را با خود نابود می‌کرد، اما جامعه جهانی تصمیم گرفت با این روایت که در آن زمان همراه با تردید هم به آن نگاه می‌شد، همراه شود. اکنون بار دیگر این سناریو می‌تواند همراهی و همدلی جامعه جهانی را با خود همراه کند؛ چراکه آنان یک بار نتیجه خوب این اعتماد را دریافت کرده‌اند. هرچند امروز سرمایه‌های اروپایی-آمریکایی هم درگیر این مسئله نیست. اینکه اوجالان از یک سو و احتمالا هاکان فیدان از سوی دیگر این بازی برد-برد را می‌پسندند، فقط نیمی از ماجراست؛ چراکه سایر نیروها نیز ممکن است بازی خود را داشته باشند. اما اگر موفق شوند، نه‌تنها هر دو شایسته احترام خواهند بود، بلکه اثرات این بازی می‌تواند سرنوشت جدید منطقه را تعیین کند. به هر حال، این برنامه فقط یک سناریوی شگفتی‌ساز (wildcard scenario) است. سناریوی شگفتی‌ساز، سناریویی است که اگرچه احتمال تحقق کمی دارد، اما اگر محقق شود، تأثیرات بسیار شدیدی خواهد داشت. این سناریوی شگفتی‌ساز می‌تواند نظم جدید خاورمیانه را طرح و شکل دهد و در این بین، این مسئله را نیز فراموش نکنیم که عبدالله اوجالان در حال تبدیل‌شدن به نلسون ماندلای منطقه است، نه ترکیه.

سرمایه‌داری ملی به‌مثابه استراتژی توسعه

ادامه از صفحه اول

۴. یکی از رویکردهای ضمنی در مدیریت دولتی در ایران «اداره توده‌ای» بوده است، به این معنا که مثلا برای توسعه نقش مشارکت مردمی در آموزش و پرورش، مسکن، کشاورزی و... رویکردی توده‌ای و مبتنی بر درگیرشدن دولت با توده عظیمی از مردم در پیش گرفته شده است. به این شکل دولت با شمار گسترده‌ای از کسانی مواجه است که درخواست ایجاد مدرسه خصوصی (غیرانتفاعی) می‌کنند. در پیامد، دولت ناچار می‌شود که زرادخانه‌ای از تدابیر نظارتی، حمایتی و مدیریتی را برای اجرای این سیاست در پیش گیرد. در مقابل، «اداره مبتنی بر سپردن به شرکت‌های بزرگ» رویکردی است که نظارت‌های کلان حاکمیتی را از طریق وضع استانداردهای اساسی امکان‌پذیر می‌کند و دیگر نیازی به اجرای سیاست از طرف دولت نخواهد بود. مثلا برای بازسازی بافت‌های فرسوده شهری اعطای وام به واحدهای خرد مستلزم حجم عظیمی از نظارت‌های مدیریتی و حاکمیتی است، درحالی‌که سپردن آن به یک یا چند شرکت خصوصی قدرتمند می‌تواند همه وظایف خُرد را از دوش حکومت بردارد. سرمایه‌داری ملی به معنی درپیش‌گرفتن همین رویکرد در «اجرای سیاست‌های عمومی» است؛ سپردن کارها به «اهل آن».

۵. نویسنده آگاه است که چنین رویکردی از جنس معماری کلان اقتصاد سیاسی جمهوری اسلامی است و مستلزم یک تحول اساسی در اقتصاد سیاسی در ایران است. دشواری‌های سیاسی در این راه بیش از تمهیدات اقتصادی آن است. این فقط در صورتی عملیاتی خواهد شد که خودآگاهی تاریخی درباره وضعیت جمهوری اسلامی در نزد متنفذان پدید آمده باشد. اما می‌تواند قدرت ملی ایجاد کند و سرمایه غیررانتی را در این سرزمین پایدار و نهادینه کند و ثبات سیاسی در مقیاس ملی پدید بیاورد. چنین رویکردی از سنخ معماری کلان قدرت اقتصادی-سیاسی در کشور است. نیروهای ملی و سرمایه‌های ایرانی خارج از کشور را اعم از سرمایه‌های اقتصادی یا سرمایه‌های فکری-تخصصی به حضور در کشور خود ترغیب می‌کند.

نتیجه آنکه سرمایه‌داری ملی، رویکردی ویژه به توسعه است که ابعادی حقوقی، مدیریتی، سیاسی و فرهنگی دارد. این یک بلوغ اساسی است که در پرتو درک اقتصاد سیاسی ایران در صد سال پدید آمده است و نوعی بازمعماری تاریخی و تمدنی در اداره ایران است. به گمان من وضعیت تحریم و تنگناهای اقتصادی کشور حتی زمینه این درک را در دولت و حاکمیت پدید آورده است که زمینه‌های رشد سرمایه‌داری ملی را فراهم کنند. این رویکرد به معنای سپردن مسئولیت‌های توسعه کشور به شرکت‌های بزرگ بخش خصوصی است تا آنها براساس توانایی‌ها، ظرفیت‌ها و تجارب خود و همچنین با توجه به ظرفیت‌های موجود در کشور، امر توسعه را محقق کنند. برای موفقیت این رویکرد، لازم است که به شرکت‌ها اختیار و آزادی عمل و مسئولیت در اداره امور عمومی داده شود تا بتوانند استراتژی‌های توسعه خود را دنبال کنند. این امر نه‌تنها باعث افزایش کارایی و نوآوری می‌شود، بلکه ثبات و پایداری اقتصادی را نیز به همراه می‌آورد.

یادداشت

درس‌هایی برای آقای ماسک

محمود اشرفی

اداره یک بنگاه و شرکت اقتصادی با هدایت یک کشور تفاوت دارد؛ این حقیقتی است که ایلان ماسک از آن چشم پوشیده است. حوزه اختیارات و عمل یک بنگاه اقتصادی بسیار محدودتر از یک کشور است. اداره یک کشور نیازمند فراسونگری در حد و اندازه یک سیاره و از همه مهم‌تر رعایت الزامات دیپلماتیک است. اختیارات و قدرت اقتصادی مدیران یک بنگاه اقتصادی وابسته به میزان سرمایه و توانایی‌های تجاری و اقتصادی آن است. در حالی که معیار حوزه و اختیارات یک کشور فقط وابسته به توان اقتصادی آن نیست. حقوق بین‌المللی ناظر بر کنش‌های یک کشور بوده و حدود اختیارات آن را مشخص می‌کند. کشورها در قبال موضوعات زیست‌محیطی و سلامت سیاره وظایفی دارند و این کار را از طریق عضویت در پیمان‌ها و میثاق‌های بین‌المللی انجام می‌دهند. اما بنگاه‌های اقتصادی رابطه مستقیمی با این نهادهای حافظ زیست سالم سیاره ندارند. یک بنگاه اقتصادی در سایه روشن اقتصادی در بحران و فرونشستن بحران‌ها نیروی انسانی را کم و زیاد می‌کند. اما اداره‌کنندگان یک کشور خود را در برابر رفاه اجتماعی مسئول دانسته و مجبور به پیروی از قوانین حافظ منافع نیروی انسانی کشورند. هرچند بنگاه‌های اقتصادی خصوصی نیز ملزم به رعایت حقوق و رفاه کارکنان بوده و با توجه به قوانین اقداماتی انجام می‌دهند، اما این اقدامات را اجبار تلقی کرده و در قاموس آنها وظیفه‌ای این‌چنینی وجود ندارد. در گستره روابط بین‌المللی برای هر کشور نخستین هدف تأمین منافع ملی است. اما در گستره بین‌المللی همکاری و کمک اجتناب‌ناپذیر است. روح فردگرایی سرشته در نهاد بنگاه‌های اقتصادی بوده و به دست آوردن منافع حداکثری هدف نهایی است. وجود بنگاه‌های یاری‌رسان و رفاه در سطح ملی و کوشش‌های کمک‌رسانی در سطح فراملی یکسویه قدیمی در حکومت‌های لیبرال است. اکنون اگر این شیوه عمل تأمین رفاه ملی کم‌رنگ شده و در سطح فراملی بی‌تفاوتی جانشین همکاری‌های بشردوستانه شود، پیامدهای دور از انتظاری برای جناح راست‌گرای آمریکا خواهد داشت. استمرار اقدامات و روش‌های ماسک سبب بروز و ژرف‌ترشدن جنبش‌های چپ‌گرا در محدوده ملی و فراملی خواهد شد.

جدول ۵۰۰۳ طراح: بیژن گورانی

افقی: ۱- شاعر، موسیقی‌دان، نوازنده و هنرمند ایرانی قرن نهم هجری ۲- باقی‌مانده- منتظر و امیدوار- شیرزن دشت کربلا ۳- برخی در آن حمام می‌کنند- برودت- مسلسل سنگین ۴- شجاع و جنگجو- شخصیت کارتونی علاقه‌مند به جهانگردی و ماجراجویی- نت ششم ۵- پوچ و بی‌ارزش- اروپایی ۶- نشانه صفت تفضیلی- دربه‌دری- باجه فروش روزنامه ۷- تکنیکی در شیوه اجرای نقاشی- ناحیه‌ای در شمال شرقی ایتالیا- غار بعثت ۸- ترس بسیار- بدون فکر قبلی و به طور ناگهانی- پهلو ۹- موبیز- لفاف کرم ابریشم- پرده سینما ۱۰- آزادی- ویتامین B1- قصد و اراده ۱۱- جهیدن آب از چشمه- دریغ و افسوس ۱۲- نشانه مصدر جعلی- مجموعه‌ای از خودروهای سبک و سنگین یک سازمان- شهری با طبیعت زیبا در مازندران ۱۳- زد و خورد- عنصر اصلی تمام مواد آلی- سرزنش ۱۴- کال- صبور- واحد پول بنگلادش ۱۵- رمانی به قلم آندره ژید فرانسوی

عمودی: ۱- بندگی در برابر حق- آزادشدن ۲- خواربارفروش- چهارپای بارکش- ایوان ۳- مولد الکتریسیته- از وسایل خیاطی- واحد اندازه‌گیری جرم ۴- سودای ناله- از مناصب خطیر کشوری- صندوق بین‌المللی برای کمک به‌کودکان ۵- پالایشگاه گاز هرمزگان- دو سال پیش ۶- سوره پنجاه‌وچهارم- ورزشی با توپ بیضی- گیاهی برای درمان سرفه و گلودرد ۷- هوای اطراف کره زمین- رنجیده‌خاطر- لقب سلاطین پیشدادی ۸- در حال دویدن- شهادت- گروه مجهز ۹- بندگی- گنج- ماگنت ۱۰- بااعتبار- شرکتی که سرمایه آن متعلق به چند نفر است- صدای کلفت در موسیقی ۱۱- ینگه دنیایی- آسمان ۱۲- احساس رنج و ناراحتی- جنگ نادرشاه و شاه گورکانی- داخل ۱۳- دور از نظر- از حواریون حضرت عیسی(ع)- اتاق بزرگ برگزاری مهمانی ۱۴- از القاب امرای ترک- نوعی مالیات- گوزن مینیاتوری گیلان ۱۵- تخت جابه‌جاکردن مجروح- ماساژ

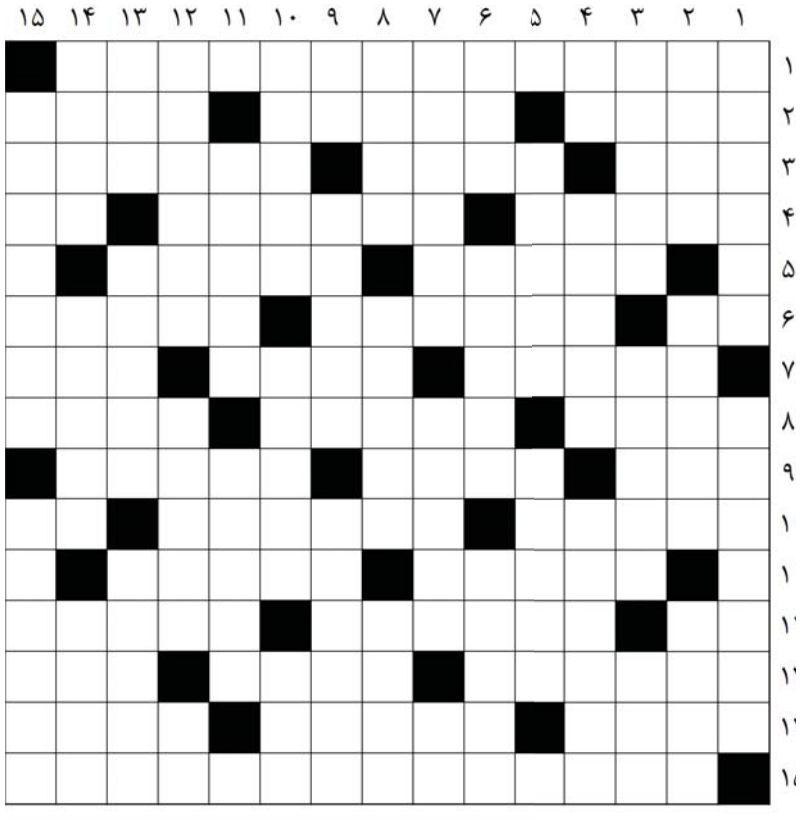

حل سودوکو ۳۹۹۸

۲	۵	۸	۷	۴	۳	۱	۹	۶
۱	۷	۶	۵	۹	۸	۲	۳	۴
۳	۹	۴	۶	۲	۱	۸	۷	۵
۴	۸	۱	۲	۳	۹	۵	۶	۷
۵	۲	۹	۴	۶	۷	۳	۱	۸
۷	۶	۳	۸	۱	۵	۴	۲	۹
۹	۳	۷	۱	۸	۴	۶	۵	۲
۶	۴	۵	۳	۷	۲	۹	۸	۱
۸	۱	۲	۹	۵	۶	۷	۴	۳

۸	۶	۲	۱	۴	۷	۳	۹	۵
۹	۴	۳	۵	۶	۸	۲	۱	۷
۵	۷	۱	۲	۹	۳	۴	۶	۸
۲	۸	۷	۴	۱	۵	۶	۳	۹
۶	۳	۴	۸	۲	۹	۷	۵	۱
۱	۵	۹	۳	۷	۶	۸	۲	۴
۳	۹	۸	۷	۵	۲	۱	۴	۶
۴	۲	۶	۹	۸	۱	۵	۷	۳
۷	۱	۵	۶	۳	۴	۹	۸	۲

حل جدول ۵۰۰۲

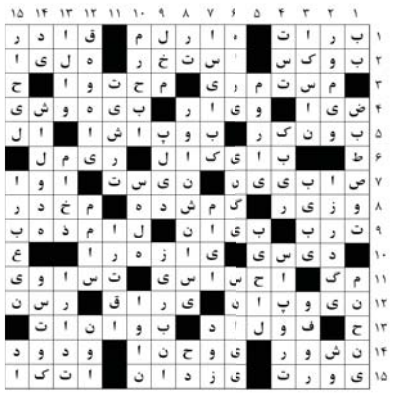

سودوکو سخت ۳۹۹۹

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

					۱		۵	
۸	۷		۳					۱
			۹	۴		۶		
	۸	۷					۳	۵
۳								۲
۴	۶					۷	۱	
		۵		۲	۹			
۶					۵		۲	۷
	۲		۶					

سودوکو ساده ۳۹۹۹

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

۷	۹			۸		۶	۵	۴
		۸		۲		۱		۳
۱			۵					۸
		۷						۹
۵		۹	۲		۸	۴		۷
۴						۵		
۳					۵			۶
۹		۵		۴		۸		
۲	۸	۴		۳			۷	۵